

El Conferència Club d'Isabel Llorach i Carles Soldevila entre 1929 i 1936 i la seva reconstrucció a partir de 1949

Albert Balcells

Universitat Autònoma de Barcelona
Facultat de Filosofia i Lletres
Departament d'Història Moderna i Contemporània
Carrer de la Fortuna, s/n
08193 Bellaterra
albert.balcells@uab.cat

RESUM: Creat a Barcelona el 1929, el Conferència Club convidà personalitats famoses de la cultura europea a parlar davant d'un públic burgès i en bona part femení. També hi dissertaren alguns conferencians autòctons. Les quotes dels socis permetien pagar dignament els conferencians. Interrompuda l'activitat de l'entitat arran de la Guerra Civil del 1936, la reprenqué el 1949 per obra de bona part dels directius anteriors, però en un context molt diferent. La darrera conferència documentada de l'entitat fou pronunciada el gener del 1972. L'anàlisi contextualitzada d'aquesta experiència divulgativa presenta interès per a la història cultural.

PARAULES CLAU: Conferència Club, burgesia catalana, història de la dona, història cultural, Segona República, franquisme.

The Conferència Club of Isabel Llorach
and Carles Soldevila between 1929 and 1936
and its recommencement from 1949

ABSTRACT: Established in Barcelona in 1929, the Conferència Club invited famous European cultural figures to lecture before a bourgeois audience largely made up of women. Some local speakers also appeared. The club's membership fees enabled speakers to receive reasonable remunera-

BALCELLS, Albert (2017), «El Conferència Club d'Isabel Llorach i Carles Soldevila entre 1929 i 1936 i la seva reconstrucció a partir de 1949». *Cercles. Revista d'Història Cultural*, 20, 41-69. ISSN: 1139-0158. ISSN-e: 1699-7468. DOI: 10.1344/cercles2017.20.1002. Data de recepció: 4/10/2016. Data d'acceptació: 11/12/2016.

tion. Though the Spanish Civil War interrupted the club's activities in 1936, it reopened in 1949 through the efforts of many of its former directors. The last documented lecture at the Conferentia Club took place in January 1972. A contextualised analysis of this project in dissemination is a matter of interest for cultural history.

KEYWORDS: Conferentia Club, Catalan bourgeoisie, women's history, cultural history, Second Spanish Republic, Francoism.

Objectius

Segons deia Carles Soldevila, secretari del Conferentia Club, en la primera memòria de l'entitat, la del 1930, «la idea de dotar Barcelona d'una entitat d'aquesta mena feia anys que “flotava en l'ambient” [...] Calgué —és just reconèixer-ho— que el Sr. Francesc Cambó convoqués mitja dotzena de dames i mitja dotzena d'homes de professió diversa perquè la idea passés ràpidament a la realitat». A casa de Cambó, al seu àtic de la via Laietana, tingué lloc a finals de 1928 o començaments de 1929 la reunió constitutiva de l'entitat, promoguda en un primer moment pel mecenatge d'aquell polític i financer enriquit arran de l'operació de creació, el 1920, de la Compañía Hispano-Americana de Electricidad (CHADE), companyia d'electricitat que actuava a l'Argentina i empresa de capital alemany, fet que li havia permès escapar de la possible confiscació pels aliats. Cambó havia creat el 1922 la Fundació Bernat Metge per a la traducció al català dels clàssics antics grecs i llatins. Aquesta entitat es declarava filial de la francesa Association Guillaume Budé i el seu director, Joan Estelrich, fou una figura important del Conferentia Club. L'entitat substituï la *c* per la *t* a partir del 1933 i per això s'utilitza aquí preferentment la segona grafia.

El 20 de març de 1929 tingué lloc la primera dissertació del nou club a la sala de festes de l'hotel Ritz, que seria el lloc de totes les

següents. Aquesta primera fou a càrrec de l'arqueòleg francès Alexandre Moret, que parlà de les tombes reials d'Ur i dels orígens de la civilització antiga mesopotàmica. L'arqueologia estava de moda. Era el darrer any de la dictadura de Primo de Rivera, que donava senyals d'afebliment —el general dimití al gener de l'any 1930—, i també era el moment de l'Exposició Internacional de Barcelona a Montjuïc, inaugurada al maig del 1929 i oberta fins al gener del 1930. Encara no s'havia esvaït al món occidental el moderat optimisme dels anys vint. La interinitat política espanyola del 1930 fins al 14 d'abril de 1931 no va reduir ni l'activitat ni l'afluència de socis a la nova entitat. Encara no s'havia produït el crac de la borsa de Nova York de l'octubre del 1929, que inicià la Gran Depressió. Fins al 1933 Hitler no arribaria al poder a Alemanya ni el Japó abandonaria la Societat de Nacions en veure condemnada la invasió nipona de la Manxúria. Tot i tractar-se d'una època convulsa, aquells anys anteriors a la Guerra Civil espanyola, la Segona Guerra Mundial i la dictadura franquista, podien ser contemplats retrospectivament i comparativament com una època millor, i així la devien veure alguns dels fundadors del Conferentia Club.

Al llarg de gairebé set anys, del 1929 al 1936, es feren cent trenta-quatre conferències de literatura, biografia, arqueologia, història, psicologia, filosofia, biologia, filologia, música, teatre, dansa, cinema, pintura, arquitectura, viatges, problemes actuals i relacions internacionals. Com passava a l'Ateneu Barcelonès i en altres societats semblants, els estatuts del Conferentia Club prohibien parlar de religió i de política, però era inevitable fer-hi referència encara que fos de manera general i sense referències a l'àmbit espanyol i català.

Calia respondre a la crisi de valors posterior a la Primera Guerra Mundial. Els uns cercaven inspiració en les espiritualitats orientals, d'altres intentaven donar vida a un novell humanisme que donés un sentit a la cultura i la moral occidentals partint de la valoració del llegat clàssic grecollatí, tot defensant alhora el liberalisme democràtic des

d'una perspectiva conservadora, enfront del comunisme i el feixisme. Calien respostes i se cercaren en les conferències del comte Hermann Keyserling i d'altres oradors en la Barcelona del 1929-1936. Convé advertir que la darrera conferència del període es va fer al maig del 1936 i que, per tant, la tensió del moment no reduí l'activitat del Conferència Club, que encara organitzà durant el curs 1935-1936 dotze conferències, una xifra no gaire inferior a les divuit del curs 1929-1930.

El 1929 la Junta Directiva del Conferència Club quedà formada per Isabel Llorach com a presidenta, el vescomte de Güell —Eusebi Güell i López— com a vicepresident, Carles Soldevila com a secretari, Pere Bosch i Gimpera com a vicesecretari i Eusebi Bertrand i Serra com a tresorer. Com a vocals hi havia la duquessa de Santangelo, la marquesa de Vilanova i la Geltrú, la baronessa de Güell, la baronessa d'Ovilvar, Francesca Bonnemaison, vídua de Verdaguer i Callís, Àngels Bosch d'Esquerdo, Maria de Despujol de Ventosa, Mercè Garí, vídua de Comalada, Pilar Moraleda d'Arnús, Lluís Bosch-Labrús, Joan Estelrich, Miquel Ferrà, August Pi i Sunyer, Nicolau Rubió i Tudurí i Miquel Vidal i Guardiola.

El Conferència Club arribà ràpidament als cinc-cents cinquanta socis. Superà, doncs, la xifra programada de cinc-cents, que era el nombre de persones que cabien a la sala més gran disponible per escoltar una conferència. La sala de festes de l'hotel Ritz fou el local escollit, tant per la seva capacitat com per la seva condició d'escenari de l'alta societat.

El Conferència Club tenia una presència femenina important, començant per la presidència i la Junta Directiva, i també hi havia una participació notòria de títols de la noblesa moderns i antics. La participació femenina en aquest cas era anterior a la concessió, el 1931, del dret de sufragi a les dones per la República, un dret exercit per primer cop el novembre del 1933.

Dels conferencians, només el 20% eren autòctons i un 9% vingueren de la resta d'Espanya. La majoria eren estrangers. Els promo-

tors eren plenament conscients que la conferència era un gènere específic i poc cultivat a Catalunya. Carles Soldevila escrivia a la seva columna habitual —«Full de Dietari»— a *La Publicitat* el 16 de juliol de 1929: «Una conferència no és una lliçó de curs universitari, ni una oració de míting, ni un discurs de recepció en una acadèmia d'especialistes. És, al meu entendre, una dissertació tan intel·ligent com sigui possible [...] però sempre sotmesa a la suprema necessitat d'interessar l'auditori». I en aquest cas, un auditori heterogeni que buscava millorar la seva cultura general. Per això Carles Soldevila, que era comediògraf, a més de novel·lista, columnista de diari i director del prestigiós magazín *D'Act i d'Allà*, considerava la conferència no gaire lluny de les arts escèniques.

A Catalunya les conferències no eren pagades o estaven mal retribuïdes. Per això la intel·lectualitat catalana no estava entrenada en aquest gènere. Amb les quotes d'una massa de socis benestants, la conferència podria ser ben remunerada i començaria a ser un gènere eficient i sovintejat, segons Carles Soldevila.

La Universitat de Barcelona no ofería una divulgació en forma de conferències, com feia el professorat de la Sorbona i d'altres universitats europees. Convidar conferencians famosos forans responia a una voluntat cosmopolita i a la demostració que la cultura catalana estava al dia, però també volia oferir models per formar joves conferencians, com fou el cas de Guillem Díaz-Plaja, Octavi Saltor i Rosend Llates, que s'estrenaren com a oradors al Conferència Club.

També Estelrich considerava, en el pròleg de la memòria del Club del 1930 —l'única publicada—, que la conferència havia de ser un espectacle, atès que mostrava una personalitat. «En la conferència —escrivia Estelrich— el tema no pren valor si no s'encarna en la personalitat del conferenciant, fins al punt que no arribem a discernir bé si el tema és un pretext per revelar el conferenciant o el conferenciant [és] un pretext per revelar un tema». El conferenciant no ha de llegir, diu Estelrich, però tampoc no ha d'abusar dels recursos

audiovisuals. «En un atmosfera mundana, en un ambient d'elegàncies femenines, de perfums i àdhuc, si voleu, de banalitat, el nostre Conferentia Club realitza, doncs, una tasca humanista.» Perquè, segons Estelrich, «L'home honest, la dama elegant, vol saber tanmateix alguna cosa de tot. És un daler humanista. Hi ha en el món modern, per reacció contra l'especialització intensiva, l'estat d'ànim favorable a l'eclosió d'un novell humanisme.»

L'oient volia conèixer l'aspecte, la veu, la persona de l'autor del llibre que havia llegit, de l'obra d'art que havia contemplat, de la música que havia escoltat. I alhora la xerrada podia estimular la curiositat del que no coneixia l'obra de l'orador i portar-lo a entrar en contacte amb la producció del conferenciant.

Que el Conferentia Club estava al dia queda demostrat: va portar Walter Gropius, el creador de la Bauhaus, a parlar d'arquitectura funcional, va convidar el crític Georges Charensol a dissertar sobre el cinema al món i a Jean Piaget a parlar sobre pedagogia i teoria del coneixement, aprofitant, en aquest cas, que Alexandre Galí havia fet venir el psicòleg suís a fer un cicle als Cursos Tècnics de Pedagogia.¹

L'altra cara del fet de convocar conferenciant estrangers era el propòsit de donar a conèixer a l'elit internacional la cultura catalana. Els convidats forans eren obsequiats amb excursions i visites culturals, una manera de fer propaganda de la personalitat cultural catalana diferenciada. Després d'aquestes visites, com deia Estelrich en el pròleg de la memòria esmentada, «per aquesta elit internacional, la nostra Barcelona comptarà com una capital de l'esperit, com una ciutat de cultura; i serà alguna cosa més que la ciutat insurgent, la vella ciutat de les bombes protestatàries».

Anys més tard, el 1946, Isabel Llorach escrivia en el llibre *Un siglo de Barcelona, 1830-1930*, publicat per Carles Soldevila en l'editorial

¹ Alexandre GALÍ, *Història de les institucions i del moviment cultural a Catalunya, 1900-1936*, vol. IX, 1984, p. 108-111.

Argos: «Desde muy joven he tendido, más o menos conscientemente, a romper el muro que incomunicaba el mundo elegante del mundo de las artes y de las letras. Al principio por puro instinto y luego con alguna deliberación hice cuanto estaba en mi mano para que estos dos clanes, en el fondo, tan distintos, realizasen aquí, como en las ciudades próceres, un trueque de cualidades, un intercambio de dones. Nada me parece tan útil para mejorar y elevar el tono de una élite como que poetas, pensadores y artistas transmitan a las damas y caballeros un poco de sus inquietudes espirituales, al paso que éstos les comuniquen un poco de sentido social y de gracia urbana».

No es tractava de col·locar els creadors sota el mecenatge de potentats, sinó d'establir un canal de comunicació fluid entre aquells i la clientela burgesa en benefici del bon funcionament de la societat. Existia en el Conferentia Club el risc de la banalització, però era un risc calculat i en certa manera controlat. La premsa anunciava i comentava les conferències. La crítica es tenia present i no sempre havia d'aprovar el nivell de totes les xerrades. Isabel Llorach reconeixia el 1946: «¿Que en aquellas sesiones lo mundano estaba a pique de dominar a lo intelectual? No importa. Incluso cuando la literatura y el arte, la historia y la ciencia, se convierten en pretextos de la coquetería y del buen tono, es un hecho que las cosas adquieren una muy otra calidad que cuando tienen que girar en torno a sus propios ejes».

Soldevila i Estelrich es trobaven amb una aristocràcia castellànitzada, que a Catalunya havia perdut autoritat moral pel seu desarrelament, i alhora amb una burgesia empresarial que, òrfena de models aristocràtics autòctons, o bé continuava ancorada en les limitades perspectives de la menestralia o bé imitava l'exemple de l'antiga noblesa, descatalanitzada i indiferent a la promoció de la cultura catalana en la llengua pròpia. La classe dirigent havia de ser instruïda i actualitzada culturalment, de manera que el prestigi que comportava l'adopció per ella d'uns models culturals alhora catalans i europeus, provoqués que es transmetessin per osmosi a les

classes populars, que estaven fora de l'abast del Conferència Club. Carles Soldevila i Joan Estelrich representaven una garantia de compromís amb la nacionalitat catalana, al costat de l'afrancesada Isabel Llorach, que no deixava de compartir el valor de la normalització cultural i lingüística catalana.

Precedents

Convé advertir que les dames promotores del Conferència Club partien d'una experiència prèvia. Isabel Llorach, la marquesa de Vilanova, Maria Despujol de Ventosa i Pilar Moraleda d'Arnús havien format part del patronat de l'Associació del Teatre Selecte, que es reunia al Romea, durant els primers anys de la dictadura de Primo de Rivera. Isabel Llorach recordava que al teatre Selecte s'havia escenificat aquí per primer cop una obra de Pirandello i que l'autor hi havia assistit i havia dialogat amb el públic. Allí, recordava Llorach, s'havia estrenat *Le Paquebot Tenacity* de Charles Vildrac.

Un altre precedent molt característic del Conferència Club fou el dels cursos monogràfics d'alts estudis i d'intercanvi, organitzats per l'Institut d'Estudis Catalans i promoguts per la Mancomunitat de Catalunya entre els anys 1915 i 1923. Hi feren conferències i cursos, per a un públic d'especialistes, els romanistes Wilhem Meyer-Lübke i Jacob Jud, els matemàtics Henri Poincaré i Jacques Hadamard, el matemàtic i filòsof Bertrand Russell i Albert Einstein, entre moltes altres personalitats europees.

Entre 1915 i 1923 es feren 74 cursos. Del total, 34 els feren savis estrangers, la majoria després de la Primera Guerra Mundial, 36 els feren personalitats catalanes o residents a Catalunya i 4, estudiosos espanyols. Però els cursos monogràfics pertanyien a un nivell que avui consideràrem de postgrau universitari i no pretenien la divulgació entre un públic divers i de cultura mitjana. Una altra diferèn-

cia bàsica fou que les ciències exactes, experimentals i biològiques restaren en la pràctica fora del camp del Conferència Club.

El que per a una minoria d'especialistes universitaris foren els cursos monogràfics, per a un públic popular ho foren les conferències de la Comissió d'Educació General de la Mancomunitat de Catalunya, dissertacions dedicades a la divulgació de la higiene, el civisme i la cultura catalana. Entre els anys 1921 i 1923 la Comissió organitzà 203 conferències en 76 poblacions diferents, la immensa majoria fora de Barcelona.² El caràcter públic, popular, sistemàtic i nacional català d'aquest altre precedent el fa molt diferent del Conferència Club i l'emparenta amb els comissariats de propaganda d'entreguerres, si bé la Comissió d'Educació General actuà dins d'un marc polític i ideològic de pautes liberals.

Un altre precedent podia ser una altra entitat, aquesta privada: Amics de la Poesia. A partir del 1920 aquesta entitat organitzà lectures de poemes a càrrec dels seus mateixos autors a la sala Mozart, al carrer de la Canuda. El públic era reduït i el gènere, molt específic. S'hi combinaven la poesia catalana amb l'estrangera.

A més dels models d'entitats semblants de la resta d'Europa, hi hagué un exemple més proper i similar: el de la madrilenya Sociedad de Cursos y Conferencias de la Residencia de Estudiantes, amb vincles amb una altra entitat que la precedí, el Comité Hispano-Inglés.³ Fundada el 1924, la Sociedad de Cursos y Conferencias estava presidida també per una dona, la duquesa de Dúrcal, però en el període republicà fou substituïda per un home, el biòleg Ignacio Bolívar, figura influent de la Junta de Ampliación de Estudios e Investiga-

2 Albert BALCELLS, «L'Institut d'Educació General: higiene i civisme, 1914-1923», a Albert BALCELLS, *Puig i Cadaflach, president de Catalunya i el seu temps, 1917-1923*, Barcelona, Rafael Dalmau, 2014.

3 Álvaro RIBAGORDA, «El Comité Hispano-Inglés y la Sociedad de Cursos y Conferencias de la Residencia de Estudiantes, 1923-1936», *Cuadernos de Historia Contemporánea*, núm. 30, 2008, p. 273-291.

ciones Científicas i successor de Ramón y Cajal en la presidència d'aquesta mateixa entitat el 1934. La secretària de la Sociedad de Conferencias era María Luisa Kocherthale. Hi tingué un paper important, abans i després del 1931, el director de la Residencia de Estudiantes, Alberto Jiménez Frau, així com Maria de Maeztu, directora fundadora de la Residencia de Señoritas, secció femenina de la Residencia de Estudiantes. Francesc Cambó també era soci protector de la Sociedad de Cursos y Conferencias i, per tant, la coneixia molt bé.⁴

Si el Comité Hispano-Inglés estigué subvencionat des del començament per l'ambaixada britànica i patrocinat pel duc d'Alba, la Sociedad de Cursos y Conferencias també va rebre una subvenció governamental que cobria la meitat del seu pressupost durant el període republicà. Amb 225 socis, que un 62% eren dones i un 20% eren membres dels dos sexes amb títol nobiliari, la Sociedad de Cursos y Conferencias superava el Conferència Club barceloní en aquests dos aspectes, però tenia la meitat de massa associada que la societat barcelonina. Les quotes anuals eren semblants a les del Conferència Club, però es podien pagar set pessetes per una sola conferència i l'entrada era lliure per als estudiants de la Residencia.

Cambó, tal com diu en la pàgina 400 de les seves memòries, partia de l'exemple de la Sociedad de Cursos y Conferencias de la Residencia de Estudiantes. Ressaltava que el Conferencia Club no tenia subvenció pública, a diferència de l'entitat madrilenya:

Al cap de pocs mesos i sense subvenció oficial, era molt més important que la Sociedad de Conferencias de Madrid i començava a complir a Barcelona molt eficaçment la comesa que jo li havia atribuït. Foren cridats conferenciants espanyols i estrangers de gran ca-

4 Isabel PÉREZ-VILLANUEVA TOVAR, *La Residencia de Estudiantes 1910-1936. Grupo universitario y Residencia de Señoritas*, Madrid, Publicaciones de la Residencia de Estudiantes, 2011.

tegoria, pagats i obsequiats esplèndidament. De seguida foren socis del Conferentia Club el que es deia «el bo i millor de Barcelona». Els intel·lectuals menys esquerps, els industrials cultes o que volien aparentar-ho, i sobretot les dames i damiselles més intel·ligents, més bufones i més elegants, emplenaven a vessar el gran saló de festes de l'Hotel Ritz, deixant bocabadats els conferencians estrangers, que proclamaven no haver parlat mai davant d'una sala tan brillant.

El nucli dirigent

A més de Cambó, el Conferència Club tingué altres protectors, com el mecenes Rafael Patxot, l'industrial i propietari de diaris Joan Pich i Pon —notabilitat local del Partit Radical de Lerroux— i l'advocat, polític i empresari de premsa Amadeu Hurtado, pròxim a Acció Catalana i propietari del setmanari *Mirador*. Convé examinar la personalitat d'alguns membres de la directiva.

Isabel Llorach (1874-1954) era una animadora cultural que vivia soltera en un palauet que havia fet aixecar la seva mare, Pilar Dolsa, el 1904 al carrer de Muntaner, a la cantonada amb la travessera de Gràcia, i que havia estat dissenyat per Puig i Cadafalch. Isabel vivia, com les seves dues germanes, de les rendes d'una pròspera empresa creada pel seu pare que comercialitzava l'aigua laxant i medicinal de la font de Rubinat, a la Segarra, de fama internacional. El doctor Pau Llorach i el seu sogre, Tomàs Dolsa, havien creat l'Institut Frenopàtic de les Corts en una zona del pla de Barcelona que el 1874 encara era mig rural. Isabel Llorach anava a les curses de cavalls de l'hipòdrom de Can Tunis amb el seu Rolls-Royce conduït per un xofer uniformat. A casa d'Isabel Llorach actuaren Carlos Gardel, Maurice Chevalier, Nijinsky i Josephine Baker. Josep Maria de Sagarra s'inspirà en Isabel Llorach per al personatge d'Hortènsia Portell de la novel·la *Vida privada*.

El nebot d'Isabel Llorach, F. Xavier Baladia, autor del llibre *Barcelona, abans que el temps ho esborri* (2012), compara la seva tia amb altres dones coetànies i singulars, com la rica nord-americana jueva Peggy Guggenheim, l'escriptora i editora argentina Victoria Ocampo i l'escriptora i poeta americana Gertrude Stein, resident a França. Però Isabel Llorach no tenia ni el batxillerat ni va escriure cap llibre, ni deixà cap memòries seves, que haurien estat molt interessants. Cal dir que això no redueix de cap manera la seva importància en la vida cultural barcelonina d'entreguerres.

La presidència d'Isabel Llorach significava la voluntat d'atraure les dones de classe benestant a l'activitat cultural, de comptar amb el gènere femení com a consumidor ben informat de la producció cultural i de posar-lo a l'hora europea en lloc de deixar-lo a mercè de la novel·la rosa. Aquest era l'objectiu de Carles Soldevila. En les seves novel·les el protagonisme femení hi és present amb figures com Fanny, Eva i Valentina. Isabel Llorach apareixia com una dama moderna i independent. Sense dedicació professional, vivia de la fortuna heretada, però el seu oci era socialment productiu.

El vicepresident del Conferència Club fou Eusebi Güell i López (1877-1955), vescomte de Güell i fill d'Eusebi Güell i Bacigalupi, client i protector d'Antoni Gaudí i fundador de la Colònia Güell a Santa Coloma de Cervelló i de l'empresa Asland. El vescomte tenia el títol d'enginyer, però es dedicà a les lletres. A partir del 1946 va ser president del Cercle Artístic de Barcelona.

Una figura clau del club fou Carles Soldevila (1892-1967), que era periodista —director del magazín *D'Ací i d'Allà* des del 1924—,⁵ columnista del diari *La Publicitat* amb els seus «Fulls de dietari», novel·lista i comediògraf, a més de funcionari. Fou oficial lletrat de la Mancomunitat de Catalunya a partir del 1915, dimití sota la dicta-

⁵ Joan Manuel TRESSERRAS, *D'Ací i d'Allà: aparador de la modernitat, 1918-1936*, Barcelona, Llibres de l'Índex, 1995.

dura de Primo de Rivera i reingressà a la Diputació de Barcelona el 1930. Fou nomenat cronista de la Generalitat el juliol del 1931. El novembre del 1932 esdevingué oficial major del Parlament de Catalunya.⁶ El 1922 havia format part dels fundadors d'Acció Catalana, dissidència de la Lliga Regionalista, però no feu carrera política. El març del 1934 deixà *La Publicitat* perquè va optar per fer una nova columna —«Acotaciones»— a *La Vanguardia*. Fou un dels fixatges d'Agustí Calvet, Gaziel. Carles Soldevila representa la versió més pedagògica i més liberal del noucentisme tardà.

La seva feina de secretari del Conferència Club no era petita. A més d'haver de prestar atenció a les iniciatives i propostes de les sòcies i d'acompanyar els conferenciants, de vegades havia de fer un notable esforç per aconseguir que alguns d'ells trobessin data per ocupar la tribuna del Conferència Club. Així, deu lletres li costà arribar a un compromís eficient amb André Maurois, i cinc amb René Benjamin. L'epistolari de Carles Soldevila al seu fons de l'Arxiu Nacional de Catalunya dona testimoni de la feina que requeria aquell càrrec.

Germà de l'historiador Ferran Soldevila, Carles estava aliat des del 1924 amb la Llibreria Catalònia, propietat d'Antoni López Llausàs, associat amb Manuel Borràs i Josep Maria Cruzet. L'empresa era llibreria, editorial i distribuïdora. Amb el Conferència Club, Carles Soldevila volia augmentar el consum cultural i difondre una mentalitat civilitzada i equilibrada, allunyada dels extremismes. Encara que no tenia ambicions polítiques, Carles Soldevila no dissimulà les seves idees catalanistes, republicanes i democràtiques quan signà el manifest d'Acció Catalana del 4 de març de 1930, i el 1931 feu costat a la Generalitat i al nou règim republicà espanyol. Acció Catalana era el partit republicà catalanista més moderat, però es trobava enfront de la Lliga Regionalista, que donà el seu suport a la monarquia

6 Núria SANTAMARIA, *Carles Soldevila, l'intel·lectual, l'escriptor*, tesi doctoral inèdita, Bellaterra, Universitat Autònoma de Barcelona, 2001.

en el darrer moment i ja no recuperà el lloc que havia ocupat abans del 1923.

El vicesecretari del Conferència Club era l'arqueòleg Pere Bosch i Gimpera (1891-1974), catedràtic de la Universitat de Barcelona i rector electe el 1933, un cop aquesta assolí un estatut d'autonomia.⁷ El 1929 es trobava proper a la Lliga Regionalista, però durant la República es feu d'Acció Catalana. Va ser l'únic membre de la Junta Directiva que va tenir un càrrec a la Generalitat durant la Guerra Civil, ni més ni menys que el de conseller de Justícia entre els anys 1937 i 1939. Morí exiliat a Mèxic. Atesa la importància de l'arqueologia en els programes del Conferència Club, cal suposar que el seu assessorament fou rellevant.

El tresorer, Eusebi Bertrand i Serra (1877-1945), era un dels principals industrials tèxtils cotoners de Catalunya, probablement el més important com a propietari individual de fàbriques de filats i teixits. Era membre destacat de la Lliga Regionalista i havia estat diputat a les Corts per Puigcerdà entre el 1907 i el 1923.

De les dones de la Junta convé destacar Francesca Bonnemaïson, vídua de Narcís Verdguer i Callís (1872-1949), ànima de l'Institut de Cultura i Biblioteca Popular per a la Dona, fervent catòlica i dirigent a partir del 1933 de la secció femenina de la Lliga Catalana de Cambó, igual que Maria Despujol de Ventosa.

Lluís Bosch-Labrusí i Blat (1870-1942), enginyer, actuà com a financer en el sector elèctric i de l'automoció. Presidí el Foment del Treball Nacional entre el 1929 i el 1936. Havia estat regidor municipal de Barcelona el 1922 com a pertanyent a la Federació Monàrquica Autonomista, aliada de la Lliga Regionalista.

⁷ Pere BOSCH GIMPERA, *Memòries*, Barcelona, Edicions 62, 1980. Albert BALCELLS, *Justícia i presons a Catalunya després del maig de 1937. Intentos regularitzadors del conseller Bosch Gimpera*, Barcelona, Rafael Dalmau, 1989. FRANCISCO GRACIA ALONSO, *Pere Bosch Gimpera: universidad, política, exilio*, Madrid, Marcial Pons, 2011.

L'assagista i polític Joan Estelrich (Felanitx, 1896 – París, 1958) havia treballat a les ordres de Cambó en la propaganda a favor de Catalunya dins del moviment de les minories nacionals a Europa durant la dictadura de Primo de Rivera. Fou diputat a les Corts per la Lliga Regionalista en les legislatures de 1931, 1933 i 1936. A França, durant la Guerra Civil esdevingué un propagandista actiu en contra de la República i de la revolució espanyoles. Representà Espanya a la UNESCO entre els anys 1952 i 1958.⁸

El poeta mallorquí Miquel Ferrà (1885-1947) pertanyia al cos d'arxivers des del 1911 i fundà i dirigí a Barcelona la Residència d'Estudiants de Catalunya del 1921 al 1936.

August Pi i Sunyer (1879-1965), catedràtic de fisiologia a la Universitat de Barcelona, membre de l'Institut d'Estudis Catalans i president de l'Acadèmia de Medicina de Barcelona des del 1926, havia estat diputat a les Corts pel Partit Republicà Català a les legislatures de 1918, 1919 i 1920. S'hagué d'exiliar al començament de la Guerra Civil, malgrat els seus antecedents republicans i ser germà de l'alcalde de Barcelona, Carles Pi i Sunyer. La seva intervenció sembla que no va ser gaire rellevant, atès el poc paper que tingueren les ciències biològiques en els programes del Conferència Club. Només n'hi hagué dues, de conferències sobre biologia: una a càrrec d'Arnold Lorand, sobre l'art de perllongar la joventut i la vida, i una altra a càrrec de Gustau Pittaluga, que, tot i que era metge, parlà d'un tema relacionat amb la psicologia, ja que tractà sobre la persona i la personalitat.

Un altre vocal fou Nicolau Mara Rubió i Tudurí (1891-1961), arquitecte, director de Parcs i Jardins de Barcelona des del 1917 al 1936.

8 De Joan Estelrich s'han editat i reeditat recentment obres amb estudis útils: *Entre la vida i els llibres*, amb pròleg d'Isabel Grañé, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1996; *Dietaris*, a cura de Manuel Jorba, Barcelona, Quaderns Crema, 2012; *Fènix o l'esperit de la Renaixença*, amb pròleg de Sílvia Coll Vinent i Lluís Cabré, Barcelona, RBA, 2014. Josep Massot i Borja de Riquer han publicat articles sobre Estelrich i la seva actuació durant la Guerra Civil.

Deixeble de Jean Claude Nicolas Forestier, el 1929 Rubió i Tudurí fou l'autor dels hotels de la plaça d'Espanya de Barcelona. Fugí de Catalunya durant la Guerra Civil.

Miquel Vidal i Guardiola (1887-1961), economista, professor de l'Escola d'Alts Estudis Mercantils de la Mancomunitat i de l'Escola d'Administració Pública, fou diputat per la Lliga Catalana de Cambó a les eleccions al Parlament de Catalunya del 1932 i a les generals espanyoles del 1933 i el 1936.

Orientació ideològica i composició social

Resulta evident el pes de prohoms —i de futures *prodones*— de la Lliga Regionalista a la directiva del Conferència Club. Entre els socis es trobaven, a més, Josep Puig i Cadafalch, Ferran Valls i Taberner, Joan Ventosa i Calvell, Lluís Duran i Ventosa, Joan de Déu Trias de Bes, Tomàs Carreras Artau, Joaquim Maria de Nadal, Pere Rahola i Joaquim Maluquer i Viladot, un monàrquic regionalista que fou president de la Diputació de Barcelona el 1930. A la reunió fundacional del Conferència Club, a més de bona part dels que després foren membres de la directiva, hi assistí Joaquim Balcells Pintó, un dels col·laboradors principals de la Fundació Bernat Metge i catedràtic de llatí. Afiliat a la Lliga però sense càrrecs polític, va ser secretari del Patronat de la Universitat Autònoma de Barcelona. En el Conferència Club parlà del tema dels clàssics i el paisatge.

La independència d'Isabel Llorach i de Carles Soldevila no reduïa l'afinitat de l'entitat amb la Lliga, encara que entre els socis del Conferència Club es trobaven personalitats situades a l'esquerra del catalanisme conservador, com Lluís Nicolau d'Olwer i el catedràtic de medicina Josep Maria Bellido, tots dos d'Acció Catalana, igual que Carles Soldevila; el nacionalista Josep Maria Batista i Roca; el periodista Francesc Madrid; el crític d'art d'orientació esquerrana Josep

Maria de Sucre, o els socialistes Rafael Campalans i Josep Xirau Palau, aquest segon, catedràtic de dret de la Universitat de Barcelona i germà del catedràtic de filosofia Joaquim Xirau, soci també del Conferència Club. La memòria publicada el 1931 conté l'únic llistat de socis de tota la història de l'entitat.

La inactivitat política forçosa sota la dictadura afavorí col·laboracions que expliquen l'èxit inicial del Conferència Club. Les expectatives del 1930 mantingueren aquelles confluències. La polarització política posterior, amb la inesperada hegemonia d'Esquerra Republicana, no sembla que hagués reduït l'empenta del club.

Hi havia cinc títols de la noblesa, la major part moderns, entre els vint membres de la directiva. En canvi, eren només quinze entre els cinc-cents cinquanta socis, sense comptar-hi els de la Junta. Però era suficient per donar una pinzellada aristocràtica al club.

La ideologia subjacent dels oradors del Conferència Club era àmplia i variada. Anava del dramaturg esquerrà alemany Ernst Toller al novel·lista francès antiparlamentari i reaccionari René Benjamin, el qual, però, no hi parlà de política. L'eix ideològic del club barceloní era l'humanisme renovat i el mediterranisme del noucentisme, sense excloure les avantguardes. Keyserling i el poeta francès Paul Valéry establien la pauta amb una alternativa positiva i optimista al pessimisme d'Osvald Spengler, l'autor del famós assaig *La decadència d'Occident*, amb el qual aquest autor alemany havia desnonat la cultura europea. El club representava una opció liberal en el context de la gran crisi cultural d'entreguerres, una crisi, malgrat tot, molt fecunda, però situada entre la barbàrie que havia sacsejat Europa en la Primera Guerra Mundial i l'amenaça que es veia venir d'una altra guerra encara pitjor, una catàstrofe que tots els participants en el Conferència Club havien de viure i de patir en graus molt diversos.

Carles Soldevila, en el seu «Full de dietari» en el diari *La Publicitat*, el 24 de juny de 1929 deia: «No sabem el temps que trigarà a es-

clatar la nova guerra. El que ningú ja no ignora és que la nova guerra esclatarà. [...] La nostra generació tal vegada serà la primera que sense cap exaltació salvatge, sense ni un bri de lirisme, sense una ombra d'entusiasme místic, ha acceptat la inevitabilitat de la guerra». Antoni Rovira i Virgili, atent observador de l'atmosfera internacional, escrivia en un article recollit al llibre *Defensa de la democràcia*, editat el 1930: «Dins les ànimes, la tempesta de la gran guerra no està esvaïda. No ha arribat a esbargir-se la nuvolada [...] Els presagis bèl·lics apareixen tossudament en el cel d'Europa».

Les respostes a la crisi cultural europea foren encomanades a diversos conferencians des de diferents angles. El més sol·licitat fou Hermann Keyserling, l'orador que més vegades ocupà la tribuna del club barceloní, en concret vuit. Hi dissertà sobre l'acció de les masses en la societat contemporània —un tema car a Ortega y Gasset—; les diferències essencials entre Europa i els Estats Units; progrés i civilització; ésser i influència; el que les dones havien guanyat i perdut; la crisi psicològica; la crisi política i econòmica, i la crisi espiritual. Altres oradors també abordaren el tema: Cheng Tcheng parlà de l'Orient i l'Occident que havia vist; el financer Danie Heinemann oferí un esbós d'una Europa nova; Ernest Bovet parlà d'alguns problemes de les relacions internacionals; Adolf Keller, de la conferència de desarmament; Manuel García Morente, de la crisi de la cultura europea; Carles Soldevila, del desprestigi de l'home; Francis Croiset, de la nova família; Louis Piérard, del problema de les nacionalitats; Th. Ruysen, del problema de la pau; Gustave Violet, de la veu imperiosa de la raça; Amadée Ozenfant, de la vida moderna, les arts i les anticipacions, i Salvador de Madariaga oferí una conferència sobre l'esperit europeu.

L'altre puntal del Conferència Club fou el popular escriptor i acadèmic francès André Maurois, que pronuncià sis xerrades de literatura. Un altre divulgador igualment famós aleshores, Emil Ludwig, feu una conferència sobre la vida de Goethe.

En aquell món els intel·lectuals encara brillaven amb llum pròpia i tenien un crèdit social considerable, més enllà que fossin o no columnistes dels diaris. Els intel·lectuals liberals es trobaven cada vegada més atrapats en el dilema feixisme o comunisme, al mig de la crisi de la democràcia parlamentària, segons el model francès, que era el dels organitzadors del Conferència Club, tots ells francòfils. Podien confiar que es tractava d'un xarampió passatger, però no podien dubtar que el marge de maniobra entre els dos totalitarismes era cada vegada més estret i temien trobar-se obligats a alinear-se amb l'un o amb l'altre com a mal menor tot anant en contra de les seves conviccions personals inicials, com passà en molts casos quan esclatà la Guerra Civil espanyola el juliol del 1936.

Encara que els autors autòctons tinguessin un paper minoritari en els programes del Conferència Club, resulta especialment interessant observar quins foren i de què parlaren. Llevat del primer, que fou el catedràtic de filosofia de la Universitat de Barcelona Jaume Serra Húnter, que parlà de la filosofia i els seus problemes, els autòctons es concentraren en la temàtica literària i històrica. Així, Josep Maria de Sagarra parlà de les seves relacions amb la poesia; Carles Riba, d'Arquíloc o «la poesia sóc jo»; Guillem Díaz-Plaja dissertà sobre Narcís o la influència del mirall en la història de la cultura; Octavi Saltor, dels mites en la poesia literària catalana; el poeta mossèn Llorenç Riber parlà de la personalitat de Ramon Llull; Eduardo Marquina, sobre una lectura de versos; Emilio Pujol, sobre la guitarra espanyola i la seva història; Rossend Llates, sobre Lady Hamilton; Antoni Ribera, sobre la manera d'escoltar música; Joaquim Nin, sobre músiques d'ahir i d'avui; Jordi Rubió i Balaguer, sobre la vida íntima i familiar a la Catalunya medieval; Josep Puig i Cadafalch, sobre els homes i l'art del temps del romànic; Joaquim Folch i Torres, sobre la pintura romànica; Pere Bosch Gimpera, sobre l'Empúries grega; Josep Pijoan, sobre l'orgia dionisíaca i l'art; Rovira i Virgili, sobre el darrer comte d'Urgell i les vuit dones de la seva família;

Joan Antoni Güell i López, segon comte de Güell i president de l'Acadèmia de Sant Jordi de Belles Arts, dissertà sobre tres imatges i tres evocacions; mossèn Higini Anglès, sobre la música a la cort d'Alfons el Magnànim, i Ferran Soldevila, sobre les dones en la història de Catalunya. María Luz Morales, primera dona redactora del diari *La Vanguardia*, tingué un gran èxit amb la conferència «Viaje sentimental a través de las cartas de amor». Nicolau Maria Rubió i Tudurí parlà de l'arquitectura d'avui, d'ahir i de demà.

Els espanyols que intervingueren en el Conferència Club també ofereixen una perspectiva interessant. Federico García Lorca feu una lectura dels seus poemes aleshores encara inèdits de *Poeta en Nueva York*. Pedro Salinas parlà del món, el poeta i el seu altre món. Manuel García Morente, sobre l'esperit filosòfic en la cultura del present. Blas Taracena, sobre ciutats celtibèriques. Ramón Gómez de la Serna parlà d'humor. Federico García Sanchis, sobre les ciutats de l'aigua i Bruges. Gregorio Marañón dissertà sobre psicologia del gest. Altres conferenciants espanyols foren Salvador de Madariaga, ja esmentat, i José de la Luz León, que parlà de José Martí.

Si en la Junta Directiva hi havia paritat d'homes i dones, amb una presidenta, dins del grup de socis protectors les dones eren el 18%, si bé la proporció de dones entre els socis subscriptors, els que pagaven la quota corrent, arribava al 45%. Aquesta proporció del gènere femení i la presidència d'Isabel Llorach era del tot inusual en la Barcelona d'aleshores. En la mateixa època, l'Ateneu Barcelonès només tenia vint sòcies residents i setanta de transeünts entre el seu miler de membres i no hi havia cap dona en la seva Junta Directiva.

El mèrit del Conferència Club era aquesta coexistència dels dos gèneres. Certament, a Barcelona hi havia entitats femenines i més o menys feministes, que organitzaven també conferències, com el Club Femení d'Esports, creat el 1929, més popular socialment que el Lyceum Club, fundat el 1931 i presidit inicialment per l'escriptora Aurora Bertrana. Totes dues entitats es trobaven ideològicament més

a l'esquerra que la més antiga i la més important, que era l'Institut de Cultura i Biblioteca Popular per a la Dona, fundat el 1909 i presidit per Francesca Bonnemaison de Verdaguer. Però aquestes entitats eren exclusivament femenines, no mixtes, com el Conferència Club, tot i que aquesta entitat no es podia considerar feminista. Hi abundaven les esposes, les germanes o les filles de socis masculins. No és possible saber si eren ells o elles qui portava la iniciativa de la inscripció. Segurament es donaren els dos casos. Tot i acceptar la promoció cultural, professional i política de la dona, els dirigents del club participaven de les aprensions envers les modernes amazones i no s'acabaven de desprendre del patró del suposat etern femení, que Lluïseta Canyà codificava l'any 1934 amb algunes concessions als temps moderns. Vuit edicions aconseguí el llibre de Lluïseta Canyà *L'etern femení* fins a la del 1965.

Dels càrrecs executius de la directiva del Conferència Club, fora de la presidenta, cap no era ocupat per una dona. A l'hora de comptar els conferenciants, només dotze foren dones —el 9%—, i d'aquestes totes foren estrangeres i només hi hagué una naturalitzada a Catalunya: María Luz Morales. Això no ha de sobtar si es té en compte el baix percentatge de dones universitàries de l'època i el fet que, amb sufragi femení, ni el Parlament de Catalunya ni la representació de les circumscripcions catalanes a les Corts de la República no tingueren ni una sola dona. De les conferenciants franceses, Charlotte Muttel parlà de literatura i animals; les actrius Dussane i Gabrièle Reval parlaren del seu art, amb tres conferències la primera i dues la segona; Geltrud Richert parlà sobre el pintor barroc Josep Ribera. Altres dones que intervingueren foren Marie-Thérèse Pierat i la concertista i musicòloga polonesa Wanda Landowska.

Certament, dins del país les dones eren encara una minoria en els camps de la literatura, el periodisme, les arts, la medicina i la música, però s'hauria pogut convidar més il·lustres estrangeres i fins i tot més dones catalanes i espanyoles. Entre les literates catalanes

de generacions de més edat hi havia Carme Karr i Caterina Albert, per exemple. Aurora Bertrana ja era bastant famosa, igual que l'actriu Margarita Xirgu i la periodista Irene Polo. Clementina Arderiu ja era coneguda. Potser no estaven encara consagrades Rosa Maria Arguimbau, Anna Murià, Mercè Rodoreda i Maria Teresa Vernet, tot i que aquesta darrera va guanyar el Premi Crexells el 1934. En qualsevol cas, mancà voluntat per anar més enllà de María Luz Morales. Potser fou un obstacle el compromís d'algunes de les dones esmentades abans amb les esquerres en un context polític cada vegada més polaritzat. Al començament els ponts subsistien. Així, Carles Soldevila fou convidat a parlar del sufragi femení al Lyceum Club el 1931.

Les quotes anuals que pagaven els socis protectors eren de 250 a 500 pessetes. Alguns, com Cambó o el vescomte de Güell, feien aportacions extraordinàries. El primer sufragà les despeses d'una primera conferència del comte de Keyserling i el segon pagà l'edició el 1931 de la primera i única memòria, amb una presentació dels conferencians i el text de la seva intervenció. Els socis subscriptors, els de la quota corrent, pagaven 50 pessetes anuals —per exemple, la mateixa presidenta Isabel Llorach—, quantitat que passà a 75 pessetes el curs 1934-1935. Existien quotes especials de 25 pessetes per a professors, artistes i estudiants.

La majoria dels conferencians estrangers eren francesos i la resta s'havien d'expressar en francès o en italià, que eren les llengües emprades al costat del català i el castellà. Els temes de les 127 primeres conferències figuraven classificats de la manera següent en un fullletó de propaganda de cara al curs 1935-1936: 33 de literatura, 15 d'arqueologia, 12 de filosofia (en un sentit molt ampli, al llindar de les ciències socials), 11 de problemes actuals, 10 d'història, 7 de biografia, 8 de música, 7 de teatre, 6 de pintura, 5 de viatges, 3 de psicologia, 2 de filologia, 2 de dansa, 2 d'arquitectura, 1 de cinema, 1 d'economia, 1 d'humorisme i 1 de biologia.

Com s'ha dit, el lloc triat per a les conferències era la sala de festes de l'hotel Ritz. Carles Soldevila, en la memòria de 1931, semblava disculpar-se'n quan escrivia: «Les sales que avui existeixen o bé són míseres i inhospitalàries o bé pateixen d'un veïnat sorollós o bé són insuficients per a contenir un auditori de sis-centes o set-centes persones. La sala de festes del Ritz, que, comptat i debatut, és la més adequada, sovint no està disponible. Aleshores ens toca de peregrinar d'una banda a l'altra, pirandellianament, en recerca d'una sala». Sembla una mitja veritat perquè la preferència pel Ritz responia al prestigi social que se'n desprenia. D'altra banda, només en un local reservat als socis del Conferència Club es podia assegurar l'entrada exclusiva als qui cotitzaven, que rebien individualment una invitació.

La Guerra Civil i la postguerra

No cal dir que el Ritz, estigmatitzat com la quinta essència de l'alta burgesia, acabà de posar la FAI contra el Conferència Club, ja prou mal catalogat per l'extrema esquerra quan esclatà la Guerra Civil. L'octubre del 1936 Carles Soldevila s'hagué d'exiliar amb un permís oficial temporal per la seva seguretat —malgrat que era funcionari de la Generalitat— i per lliurar el seu fill, de disset anys, d'una possible mobilització. La seva esposa i les seves tres filles hagueren de passar la frontera també el desembre del mateix any davant la insistència d'Isabel Llorach, que els deia que un grup d'anarquistes estaven resseguint els llistats de socis del Conferència Club per anar-los a buscar al domicili. Cal afegir que el conseller de Cultura, Ventura Gassol, i el president del Parlament, Joan Casanovas, que havien aconsellat a Carles Soldevila que abandonés el país, no trigaren gaire a haver de seguir el mateix camí. Tal era la situació d'inseguretat i de feblesa dels governants republicans catalans després del 19 de juliol de 1936.

L'historiador Ferran Soldevila romangué a Catalunya i lleial a la Generalitat malgrat tot. Carles Soldevila, que es mantenia al marge dels dos bàndols de la guerra, escrivia al seu germà, que l'instava a tornar a Catalunya: «A qui faig cas, als que poden acusar-me iradament de deserció o als que poden acusar-me patèticament de complicitat? El que succeeix és que enmig del caos no pot quedar bé ningú, absolutament ningú». Ferran Soldevila li responia: «Al mig del caos resten bé els qui s'esforcen en fer brollar un univers». L'afecte incondicional entre els dos germans superà la prova de la diversitat d'opcions d'aquell moment.

Carles Soldevila subsistí a París com va poder fent classes de castellà. Ferran Soldevila escrigué en el seu dietari, el 6 de setembre de 1938, aquesta anotació: «M'arriben per conductes diverses notícies sobre els emigrats. M'han dit que alguns cobren de la Generalitat. També alguns de Cambó. Gassol cobra 10.000 pessetes al mes; id. Puig i Ferrater, més 50.000 francs d'indemnització per haver llençat una planxa a una prostituta (els ha pagat la Generalitat). En Sagarra cobra de la Generalitat 4.000 francs i d'En Cambó. En Plana, 4.000 de la Generalitat. En Calvet cobra d'En Cambó. L'únic que no cobra ans es guanya la vida treballant és el meu germà». L'original mecanoscrit del llibre es troba a l'Arxiu Nacional de Catalunya. Ferran Soldevila suprimí la major part d'aquest text de l'edició del llibre *Allarg de la meva vida*, publicat el 1970.⁹

Un cop ocupada França pels alemanys, Carles Soldevila demanà ajuda a Estelrich i a Marañón per poder tornar a Catalunya. El 1941 ho feu i va ser detingut. Sortí de la presó per la intercessió d'Eduard Aunós. No fou readmès a la Diputació de Barcelona, però el 1959 aconseguí d'aquesta la concessió d'una pensió de jubilació.

9 Sobre Ferran Soldevila, són insubstituïbles els llibres d'Enric Pujol sobre el personatge i també l'edició feta per aquest mateix historiador dels *Dietaris de l'exili i del retorn* i dels *Dietaris retrobats (1939-1963)*, publicats a València per Eliseu Climent els anys 1995, 2000 i 2007.

La seva reinserció en el teixit cultural català no fou fàcil perquè era mirat amb recel tant pels uns com pels altres. Treballà a l'editorial i sala d'art Argos. A partir del 1951 reaparegué en el panorama de les lletres catalanes amb una obra que continua sent molt valorada: *Del llum de gas al llum elèctric. Memòries d'infància i joventut*. N'havia fet una primera edició numerada de cent cinquanta exemplars el 1938. El mateix any 1951 se li tributà una sopar d'homenatge a Barcelona. Entre els organitzadors hi havia els editors Joan Teixidor i Josep Vergés. Al mateix temps reprengué la trilogia de novel·les que havia començat a editar el 1936: *Els anys tèrbols. Moment musical*. El 1952 aparegué *Bob és a París* i el 1960, *Papers de família*.

Entre 1953 i 1959 Carles Soldevila fou cinc vegades membre del jurat del premi de novel·la en llengua catalana Joanot Martorell, antecessor del Sant Jordi. Aquest és un signe de la seva rehabilitació plena en el món de les lletres catalanes. El 1967 l'editorial Selecta publicà les seves obres completes, amb un pròleg de Domènec Guansé.

Reparició del club sota el règim franquista

L'època del Conferència Club havia desaparegut dinamitada i Isabel Llorach es preguntava nostàlgica, el 1946, en el llibre *Un siglo de Barcelona*: «¿Volverán a verse en nuestra Barcelona reuniones como las de “Conferencia Club”? ¿Veremos algun día renacer la afición al buen teatro y a las carreras de caballos?».

Isabel Llorach i Carles Soldevila tornaren a donar vida al Conferència Club dotze anys després de la seva interrupció. Tot havia canviat. Ara tot s'havia de fer en castellà i fins i tot els noms de pila dels conferencians catalans apareixien castellanitzats als programes. Però es va recuperar la xifra de 500 socis. La sala tornava a ser la del Ritz. Però si l'hotel havia cedit abans gratuïtament la seva sala gran, el 1953 cobrava per cedir-la 10.000 pessetes de lloguer a l'any, convertides en

13.000 l'any 1958. Els conferenciants estrangers, que abans venien per dues mil pessetes, ara no es movien per menys de deu mil, segons deia Carles Soldevila en la memòria del 1959.

En la Junta Directiva es repetien molts dels noms de les dames aristocràtiques dels anys trenta. Hi entrava Guillem Díaz-Plaja i tornava a ser-hi Joan Estelrich. El vicesecretari era Martín Almagro, arqueòleg franquista que havia ocupat tots els càrrecs de Bosch Gimpera, com la càtedra, la direcció del Museu Arqueològic i la del d'Empúries. Bertran i Musitu, com a vocal, recordava la vinculació al Conferència Club de la plana major d'una Lliga Catalana desapareguda per sempre. Succeïa Bertran i Musitu poc després Felip Bertran i Güell, que el 1938 i el 1939 havia publicat llibres que justificaven l'aixecament militar del 18 de juliol de 1936. Cambó havia mort a Buenos Aires el 1947.

Els primers conferenciants, la primavera del 1949, foren el catedràtic d'història contemporània i biògraf de Cambó Jesús Pabón, que parlà de bolxevisme i humorisme en la literatura soviètica; Josep Maria de Sagarra hi participà amb «El por qué de un poema»; el psiquiatra Juan López Ibor dissertà sobre angoixa, existència i vitalitat; André Maurois hi tornava amb un tema amable, «Le bonheur»; Étienne Gilson parlà del poeta i la musa, i Ramón Gómez de la Serna reaparegué al club amb un tema acadèmic, secrets de la biografia. Del 1949 al 1953 es pronunciaren 76 conferències. Del total d'oradors, només 29 foren estrangers, si bé el geògraf Deffontaines, que era director de l'Institut Francès de Barcelona, no s'hauria de classificar com a estranger. La proporció d'espanyols era notablement majoritària en aquesta segona època, en comparació amb la primera. Només 13 eren catalans. Felip Bertran Güell fou l'únic que tocà un tema recent: Cambó mecenes. L'única conferència d'abast polític internacional fou pronunciada per l'exambaixador del règim José de Lluenguas Messía i es titulava «Europa». I la d'Eugeni d'Ors, «Confesión de un hijo del otro siglo». Estelrich dissertà sobre l'amor

infeliç del filòsof Kirkegaard. André Maurois hi participà amb tretze conferències i tornava a ser l'estrella del club. José María Pemán hi participà amb dues. Altres conferenciants foren Gregorio Marañón —«El ocaso de San Martín»—, Manuel Gómez Moreno, el marquès de Lozoya, Dámaso Alonso i Guillem Díaz-Plaja. Martín Almagro parlà de l'esperit de la dona en el progrés humà. Ramon Sarró dissertà sobre psiquiatria. També trobem entre els oradors el degà de la Facultat de Dret, Josep M. Pi i Sunyer, així com el catedràtic de prehistòria Lluís Pericot i el també catedràtic Martí de Riquer parlant del trobador medieval Guillem de Berguedà.

El Conferencia Club no formava part de la resistència cultural catalana, com els Amics de la Poesia, el club Mirador de Maurici Serrahima o altres entitats per l'estil. Però tampoc no pertanyia a la cultura oficial franquista, malgrat que hi parlessin exambaixadors i algunes persones addictes al règim.

El Conferencia Club sobrevisqué a Isabel Llorach, morta el 1954. Fou succeïda en la presidència per Felip Bertran Güell, fill de Josep Bertran i Musitu i nebot del vescomte de Güell, que seguia a la junta com a vocal. Bertran i Güell era president de la cimentera Asland i de l'empresa de transports Maquistrans, i alhora fou el propulsor de la reconstrucció de Poblet. El Conferencia Club sobrevisqué també a Carles Soldevila, mort el 1967.

Arran de la mort d'Isabel Llorach, Carles Soldevila en publicà al setmanari *Destino* un elogi el 18 de setembre de 1954. Recordava que Isabel Llorach no tenia més que estudis elementals, però havia aconseguit tenir una cultura superior a la de molts titulats universitaris. La caracteritzava com a representant de la generació que havia viscut l'època entre les dues exposicions de Barcelona: la del 1888 i la del 1929. I afegia una dura censura a la mateixa classe social d'Isabel Llorach en el moment d'escriure l'article: «Por haber perdido la fe [no volia dir la religiosa], la burguesía de nuestros días —la generación de los nietos y biznietos del “senyor Esteve” no sólo en nuestro

país, sinó en toda Europa— aparece asustada y, sobre todo, asustadiza, sin norte, sin fibra y sin casta, a un tiempo felina y blandengue». Carles Soldevila considerava que «la substitución de la burguesía en los puestos directores, que tan dispuesta parece a dimitir, no se presenta como una operación fácil, ni cómoda, ni menos ventajosa para nadie, a juzgar por la facha y el talante de los presuntos herederos». Una crítica com aquesta, sense excepcions ni atenuants, sobta en boca de Carles Soldevila, tan implicat en una entitat notòriament burgesa com el Conferència Club.

En la mateixa revista *Destino*, el 30 d'octubre de 1954, Jaume Vicens Vives contraposava al pessimisme de Carles Soldevila la seva confiança que s'estava gestant «una nova burguesia». Vicens estava en contacte amb el Club Comodín, germen del Cercle d'Economia, i creia endevinar una nova burguesia amb sentit social en alguns joves aprenents d'empresari —sense anomenar-los—, com Carles Ferrer Salat, Joan Mas Cantí i Carles Güell de Sentmenat, que prenen Vicens com un mentor que creia observar una transformació positiva en l'empresariat europeu. Vicens morí el 1960.

S'han conservat a l'Arxiu Nacional de Catalunya els fullets que repassen l'activitat del Conferència Club corresponent a 1949-1950, 1953, 1955, 1957 1959, 1961, 1963 i 1964, i algunes targetes d'invitació posteriors. El 1955 Jordi Rubió i Balaguer i Julián Marías aparegueren a la tribuna del club. El 1957 Alexandre Cirici Pellicer parlà de Gaudí; Vicente Aleixandre ho feu de poesia i també hi dissertà la novel·lista Mercedes Salisachs. El 1960-1961 ho feren Pedro Laín Entralgo i Camilo José Cela, entre d'altres, i el curs acabà amb un cicle sobre Santiago Rusiñol, obert per Josep Maria Pi i Sunyer. El curs 1961-1962 Guillem Díaz-Plaja feu la dissertació «Sagarra o la fidelidad». El 1962-1963 Julián Marías tornà al Conferència Club amb «El futuro de la libertad». El 1964, al costat de Gonzalo Fernández de la Mora, de Julián Cortés Cavanillas, de Pemán y de José María de Areilza —que parlà de l'esdevenidor d'Espanya i d'Europa—, ocupà

la tribuna del club Lili Álvarez, l'única dona conferenciant d'aquesta segona època del club. Dissertà sobre la mística de la feminitat. Aquesta esportista i feminista acabava de prologar la versió espanyola del llibre de Betty Friedan amb aquest mateix títol, «la mística de la feminitat», una obra que fou el preàmbul del posterior moviment d'alliberament de la dona, molt més radical que el feminisme anterior.

Entre les nou conferències del 1968 n'hi trobem una de Fabià Estapé sobre la dona i l'economia, una altra de Salvador Pàniker sobre l'hinduisme, una de Manuel Aznar i una de Fèlix Rodríguez de la Fuente. De les vuit conferències del 1969, una fou la de Lluís Pericot, sobre les darreres novetats de la prehistòria. Antonio Fernández Cid fou un assidu conferenciant sobre temes musicals.

Malgrat la bona disposició de la premsa —el comte de Godó formava part de la Junta Directiva—, la ressonància ciutadana del Conferència Club sembla que va ser inferior a la de la primera època. Era una entitat ignorada per les generacions que sortien de la Universitat de Barcelona als anys seixanta. Les darreres conferències de les quals hi ha constància documental a l'Arxiu Nacional de Catalunya són cinc i foren pronunciades el 1970. L'última sembla que va ser la de Miquel Dols —«L'humanista: un estil humà»—, feta el 27 de gener de 1972 i pronunciada ja en català, i a l'Hotel Manila, no pas al Ritz. Sembla que la primera conferència en català que es va fer al Conferència Club fou la de Guillem Díaz-Plaja a l'abril del 1970 «L'oci i el paradís».

Convindria aprofundir en la història del Conferència Club. Ho justifica no sols la primera època, sinó la segona, prou llarga.

Copyright © 2017. Aquesta obra està subjecta a una llicència de Creative Commons mitjançant la qual qualsevol explotació n'haurà de reconèixer els autors, citats a la referència que apareix a l'inici del document.